

“Кыргыз Республикасынын экономикасынын агрардык секторун системалуу өнүктүрүү боюнча мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу” темасындагы 08.00.05 - экономика жана эл чарбасын башкаруу адистиги боюнча Абдыкадыр кызы Гулзаданын кандидаттык диссертациясына Пикир

Абдыкадыр кызы Гулзаданын кандидаттык диссертациясы Кыргыз Республикасынын учурдагы актуалдуу көйгөйлөрүн чечүүгө багытталган. Кыргыз Республикасынын агрардык сектору өнүккөн мамлекеттердин агрардык секторуна салыштырмалуу учурда мамлекеттик колдоого жана жөнгө салууга болгон муктаждыктар менен мүнөздөлөт. Агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуу - агрардык секторду өнүктүрүү үчүн туруктуу экономикалык, укуктук жана социалдык шарттарды түзүү, калктын социалдык-алгылыктуу баада сапаттуу тамак-аш азыктарына болгон муктаждыгын канааттандыруу, айлана-чөйрөнү коргоо максатында, фермерлердин кирешелерине таасир этүү каражаттарын, айыл чарба өндүрүшүнүн түзүмүн, агрардык базарды, айылдын социалдык түзүмүн, тармактар жана чарбалар аралык мамилелерди өзүнө камтыган татаал механизм.

Азыркы учурда, экономикалык жактан өнүккөн көпчүлүк өлкөлөрдүн агрардык саясатынын негизги мазмуну ар кандай субсидиялар, дотациялар жана жеңилдиктер аркылуу айыл чарба тармагын мамлекеттик колдоо болуп саналат. Айрым өлкөлөрдө айыл чарбасына мамлекеттик финансылык салымдар анын продукциясынын базар баасынан 1,5-2 эсе ашып түшөт. Айыл чарбасын жана тамак-аш өнөр жайын мамлекеттик колдоо, азыркы учурда айыл чарба продукциясынын ири экспортторлору болгон Америка Кошмо Штаттарында, Канадада, Европа биримдигине кирген өлкөлөрдө азык-түлүктү өндүрүүнүн кескин жогорулашында негизги ролду ойногон.

Дүйнөлүк пандемия, учурдагы геосаясий абал биринчи орунга тамак аш коопсуздугун камсыздоону баардык эле өлкөлөрдүн жетекчилеринин алдында учурдагы негизги көйгөй катары кабыл алууга мажбурлады. Ааламдашуу заманында бир да мамлекет өзүнүн калкын айыл чарба продукцияларына, тамак ашка болгон муктаждыктарын жалгыз өзү толук чечүүгө мүмкүнчүлүгү жетпейт. Ошондуктан тамак аш коопсуздугунун өзөгүн түзгөн айыл чарба продукцияларын өндүрүү, кайра иштетүү, учурда 50 пайыздан көбүрөөк импорттолуп жаткан продукциялардын кээ бир түрүн өзүбүздүн фермер-өндүрүүчүлөрдү ар тараптуу колдоо менен алмаштыруу, ашыкчасын тамак аш продукцияларына дүйнөлүк масштабда суроо-талаптын өсүшү жана баалардын эки-үч эсеге көтөрүлүп жаткан шартта экспорттонун

негизинде киреше табуу негизги маселе бойдон калууда. Коюлган максаттарга жетүү үчүн агрардык сектордун учурдагы абалына талдоо жүргүзүү менен андан ары анын натыйжалуулугун жакшыртуу үчүн мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу керектигин негиздөө абдан актуалдуу боюнча калууда. Ошондуктан диссертант агрардык секторду колдоо жана өнүктүрүү боюнча дүйнөлүк тажрыйбаны изилдеп, Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун учурдагы абалын, калыптанышын жана өнүгүү процесстерин талдоо менен аны өркүндөтүүдө мамлекеттин оптималдуу башкаруусу абдан маанилүүлүгүнө токтолгон.

Агрардык секторду өнүктүрүү көгөйлөрү, анан ичинде тармакты системалуу өнүктүрүү боюнча мамлекеттик жөнгө салуу маселелери кандайдыр бир деңгээлде көп окумуштуулардын эмгектеринде чагылдырылган. Бирок ал эмгектерде тармакты системалуу өнүктүрүү боюнча мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу маселелеринин теориясы жана практикасы башка көйгөйлөрдүн контекстинде каралган.

Теманын актуалдуулугу жана толук иштелип чыга электиги анын андан ары иштеп чыгуу керектигин тастыктады жана мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу-агрардык секторду өнүктүрүүгө тийгизген таасирин жакшыртуу үчүн изилдөө жүргүзүүнү шарттаган жана диссертациянын темасын аныктаган.

Диссертант рынок шартындагы агрардык сектордун калыптанышы, учурдагы абалы жана өнүгүшү боюнча мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу боюнча теориялык жоболорун изилдеген жана жалпылаган. Теориялык жалпылоонун жана комплекстүү анализдин негизинде мамлекеттик башкаруу агрардык сектордун абалына жана өнүгүшүнө жана дыйкандардын социалдык-экономикалык абалына тийгизген таасирин жакшыртуу боюнча ыкмаларды жана механизмдерди практикалык сунуш катары белгиледи.

Диссертациянын “Агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуу системасын теориялык жактан негиздөө” 1 бабында экономиканы жөнгө салууда мамлекеттин ролу, агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуудагы негизги принциптер, формалар, методдор жана агрардык секторду мамлекеттик жөнгө салуунун дүйнөлүк тажрыйбасы боюнча теориялык материалдар каралган.

Диссертациянын “Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун учурдагы абалын жана башкаруу системасын талдоо” 2 бабында агрардык сектордогу чарба жүргүзүүчүлөрдүн ишмердигин жөнгө салуу укуктук негиздери изилденип, Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун учурдагы абалына талдоо жүргүзүлгөн жана Кыргыз Республикасында

агрардык сектордун калыптанышына жана учурдагы абалына мамлекеттик башкаруунун таасирине баа берилген.

Диссертациянын “Кыргыз Республикасынын агрардык секторун мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу жолдору” 3 бабында Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун негизги өнүгүү багыттары жана Кыргыз Республикасынын агрардык секторун мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу жолдору каралган.

Диссертациялык изилдөөнүн автору теориялык жана практикалык материалдардын жана дүйнөлүк тажрыйбанын негизинде мамлекеттик жөнгө салуунун маңызын ачып, мамлекеттик жөнгө салуу түшүнүктөрүнө кошумча автордук интерпретация берди; агрардык сектордун өнүгүшү менен мамлекеттик жөнгө салуунун өз ара байланышы бар экенин негиздеди; агрардык сектордогу чарба жүргүзүүчүлөрдүн ишмердигин жөнгө салуучу укуктук-ченемдик актыларга толуктоолорду киргизүү керектигин ачыктады; Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун учурдагы көйгөйлөрүн аныктады; Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун калыптанышына жана учурдагы абалына мамлекеттик башкаруунун ролун аныктады; Кыргыз Республикасынын агрардык секторунун негизги өнүгүү багыттарын аныктады; Кыргыз Республикасынын агрардык секторун мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу боюнча сунуштарды иштеп чыкты. Жогоруда көргөзүлгөн маселелерди автор илимий жаңылык катары сунуштайт.

Диссертациянын жыйынтыктарын экономиканын агрардык секторун системалуу өнүктүрүү боюнча мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу боюнча мамлекеттин экономикалык саясатын аныктаганда пайдаланса болот.

“Кыргыз Республикасынын экономикасынын агрардык секторун системалуу өнүктүрүү боюнча мамлекеттик башкарууну оптималдаштыруу” темасындагы 08.00.05 - экономика жана эл чарбасын башкаруу адистиги боюнча Абдыкадыр кызы Гулзаданын кандидаттык диссертациялык иши учурдагы актуалдуу тема боюнча ар тараптуу аяктаган изилдөө болуп саналат жана Диссертациялык кеңеште коргоого уруксат берилет, анын автору 08.00.05 - экономика жана эл чарбасын башкаруу адистиги боюнча талап кылынган экономикалык илимдердин кандидаты илимий даражасын алууга татыктуу.

*Илимий жетекчи,
Э.и.д., доцент*

Калманбетова Г.Т.

Г.Т. Калманбетова